

26. oktober 1942.

Lærersambandet ble opprettet ved "lov" av 5. februar, alvtså for 8 måneder siden. Loven ble instituert med all den autoritet som den nyutnevnte ministerpresident rådde over og med okkupasjonsmaktens fulle støtte. Vi vet at det var meningen i de nærmeste måneder å gjennomføre sambandsordningen for alle yrker i landet. Det skjedde ikke og vi vet alle at det skyldtes den kamp lærerne åpnet mot Lærersambandet. Men lærersambandet har altså eksistert i snart 3/4 år og det kan være grunn til å spørre hva det har utrettet i denne tiden. Det må merkes at det har hatt statsmaktens fulle støtte, at det har en av statsmakten oppnevnt landsleder. Det har disponert de hundretusener av kroner som ble tatt fra de gamle lærerorganisasjoner. Det har hatt til disposisjon statens og kommunenes organer og det har kunnet understreke sin makt gjennom alle de egenartede midler som det statsbærende parti rår over. Hva har så dette samband, med den for en organisasjon helt enestående maktstilling fått utrettet? Det kan ikke pekes på en eneste sak av faglig, pedagogisk eller økonomisk art som sambandet har søkt å ta opp til beste for skolen eller lærerne. Tvertimot, har sambandet søkt å sjikanere de norske lærere gjennom nedsettende omtale og det har gjort hva det har kunnet for å bryte ned hva de norske lærere gjennom år har bygget opp. Det har lånt seg til det skammeligste av alt som har skjedd i den norske skole i dens historie: Det har utlevert tusen av de beste lærere til fengsler og konsentrasjonsleirer, det har gjennom et halvt år satt tusen læreres liv på spill, det har tilføydd dem lidelser og søkt å nedverdige dem. Dette er Lærersambandets innsats, og det er etter den ~~xxx~~ det må dømmes om det søker å vende seg til lærerne med ncensomhelst krav eller ønsker. Det vil ikke bli hørt, og det utvalg av den norske lærerstand som opptrer som redskaper for sambandet vil tale forgjeves.

Kontingent til lærersambandet vil bli oppkrevd etter hvert som dette får orden i sitt kartotek. Det har åpenbart tatt sin tid, selvsagt betaler ingen frivillig noen kontingent. Men sannsynlig blir innkrevingen ordnet på samme vis som ved tvungent skattetrekk. Alle må være merksamme på dette og kvittere "a konto" om et slikt trekk foretas ved lønnsutbetalingen. Derved har man sagt fra at man ikke godkjenner trekket.

Sambandets blad, Den norske skole, er kommet med sitt første nummer i høst og vil vel komme hver måned framover. Vi innskjerper at enhver som får bladet tilsendt med personlig adresse må returnere det til Lærersambandets kontor, Oslo. Dette må skje hver gang man får bladet og tilbakesenderens navn må følge med. Lærerne har ikke bedt om å få bladet, de ønsker det ikke og da de ikke betrakter seg som medlemmer av Lærersambandet vil de heller ikke bli pålagt den medlemsforpliktelse å ta imot medlemsbladet. Alle som er enige i dette sender bladet tilbake. Vi har grunn til å tro at det vil slutte å komme til dem som returnerer det, og det vil være en meget tilfredsstillende løsning.

Norges Lærersamband hadde tillitsmannsmøte i Molde 19. og 20. august. Orvar Sæther holdt foredrag. Den tallrike forsamling besto av 6 personer: fylkesleder Barstein og kretslederne Husøy og Eidhammer, lagslederne Ugelstad, Nordmøre, frk. Stokkeland, Molde, og endelig fhv. lærer og avsatt ordfører Haukås, Frøna. Det skal for sannhetens skyld tilføyes at første morgen møtte to lærere til, men de kom for å gjøre merksam på at de alt skriftlig hadde protestert mot å være oppnevnt til lagsledere i sambandet. De forlot så tillitsmannsmøtet. Sammenkomsten annen dag ble av ymse grunner innstilt. Det var også innkalt til tillitsmannsmøte i Kristiansund. Det ble avlyst.

Universitetsfronten.

Sist meldte vi at Handelshøyskolen i Bergen hadde nektet å innkalle nytt studentkull fordi departementet ville presse inn N.S.-studenter som ikke nådde opp i konkurransen. N.S. har siden meddelt i avisene at det

i år ikke ble tatt inn nye studenter på grunn av omorganisering av studiet og etter anmodning fra Høyskolen!

Heller ikke ved Universitetet har N.S. fått inn sine folk. Det skulde tvinges inn 2 farmasøyter og 17 medisinere uten hensyn til at det var over 200 bedre kvalifiserte ansøkere som ikke kom inn. I alle fakulteter ble følgende uttalelse vedtatt enstemmig bortsett fra at de 5 professorer N.S. har innsatt, stente imot:

"Fakultetet har fått oversendt sak angående ekstraordinær opptagelse av studerende og skal i den anledning uttale:

Denne sak kan ikke behandles isolert. En må se den i sammenheng med Departementets andre inngrep overfor Universitetet, særlig at det er tatt ikke-faglige hensyn ved ansettelse og avskjedigelse av universitetslærere. Saken må også sees i sammenheng med liknende inngrep ved landets øvrige høyskoler, for arbeidet ved Universitetet og høyskolene er et organisk hele, hvor de enkelte ledd er gjensidig avhengige av hverandre.

Spørsmålet om rekrutteringen av studerende og av akademiske lærere er for alle høyskoler et prinsippsspørsmål av vital betydning. Universitetet må i dette spørsmål - nå som tidligere - la seg lede av det hensyn til saklighet som er selve grunnlaget for dets virksomhet. Universitetet har ansvar for at den vitenskapelige standard opprettholdes i forskningen og den akademiske undervisning i vårt land. Skal den like følges at utenforliggende hensyn - politisk innstilling eller andre forhold - settes foran de faglige kvalifikasjoner, må det føre til forskningens forfall og nedbryte den standard som vår høyskoleutdannelse hittil har hatt!

Universitetets lærere ønsker å fortsette sitt arbeid på faglig grunnlag - i lojalt forhold til Okkupasjonsmakten etter Haagkonvensjonens regler; men Universitetet kan ikke uten å svikte sin ide ta ansvaret for at evner og kunnskaper settes i annen rekke, når det gjelder opptagelsen av studerende. Fakultetet må derfor inntrøngende henstille til Departementet å frafalle kravet om at studenter, som søkes tvunget inn foran andre, bedre kvalifiserte, skal gis adgang til kursar med begrenset deltagerantall og prøves til eksamen, et krav som for Universitetet er uantagelig!"

Vi legger merke til følgende:

1. Universitetet står samlet mot enhver myrdning fra N.S.-side.
2. Universitetslærerne nekter å bøy seg for urettmessige pålegg. De neynte N.S.-studenter får ikke laboratorieplass og blir ikke bedømt til eksamen om de skulde forsøke å tiltvinge seg adgang ved hjelp av departementet.
3. Universitetet slår fast at "Ministerpresidenten" og hans "regjering" er okkupasjonsmaktens representant og bundet av Haagkonvensjonen.

Særlig det siste har falt N.S. tungt for brystet fordi de vil få det til at Quisling er en selvstendig norsk regjeringssjef som ikke er utnevnt av Terboven med av norske myndigheter. Universitetets rake holdning på dette punkt er et godt eksempel for oss alle.

For om mulig å dekke over sitt nederlag har N.S. diktret av det første kursar for medisinere utsettes slik at en ikke skal oppdage at N.S.-studentene ikke får adgang. Til de offentlige forelesningar har alle studenter adgang. De to N.S.-farmasøyter er lovt plass på tysk universitet.

En del universitetslærere ble spurt om de ville delta på Kulturringet. Alle nektet, og N.S. måtte ta sin tilflukt til de 5 N.S.-professorer.

Cand. real. Qvelprud (N.S.) er kjent til dosent i arvelighets- og raselære. Det antas at man kan ta det med fatning. I likhet med den N.S.-utnevnte professor Schnitler i historie utmerker Qvelprud seg ved en fullstendig mangel på produksjonsevne.

Kirkedepartementet sendte 16/9 følgende telegram til skolestyrene; N.S.-fylkesfører og lærersambandets fylkesleder:

"De i Nord-Norge la bragte lærere vil no etter hvert komme tilbake til sine heimsteder. Når Skoledirektoren, NS fylkesfører og lærersambandets fylkesleder er enige om det, og vedkommende og medlem av lærersambandet,

kan vedkommende gjeninnsettes i stilling, eventuelt embode, om nødvendig på annet sted.

Oppstår det dissans om noen, skal saken bringes inn for Departementet, som i hvert enkelt tilfelle avgjør om vedkommende skal avskjediges. De lærere som allerede er kommet tilbake, og som ikke har underskrevet erklæring om medlemskap i Norges Lærersamband, blir å behandle på samme måte. Lærerne blir ikke utbetalt lønn i den tid de har vært fraværende fra skolen. De oppbeholder bare pensjonsinnskottet (Rundskriv 4, 51 L 42). Lønn og andre rettigheter løper fra den dag de gjeninntreffer i stilling. Det samme gjelder vederlag for jori der hvor det av skolestyrene er etablert løseforhold. Fortfærpaktet jordvei kan først overtas ved forpaktningstidens utløp. Underrett skolestyrene og ovennevnte herrer."

Skoledirektøren i Oslo kommenterer dette på følgende vis:

"Skoledirektøren kjenner ikke til noen av de arresterte lærere som er medlem av lærersambandet eller ikke, og skal for øvrig få opplyse at det hertil ikke er innkommet noen rapport om hvorfor lærerne ble arrestert. Hertil er heller ikke kommet noen klage over den enkelte arresterte lærers forhold i eller utenfor skolen hvorfor Skoledirektøren mangler ethvert materiale til individuell bedømmelse av spørsmålet om videre straffeforanstaltninger mot de fra Nord-Forge hjemvendende lærere. Man skal derfor annede om at NS fylkesfører og Norges Lærersambands fylkesleder gjennom vedkommende skolestyre hertil innsender en motivert forklaring over de hjemvendende (hjemvendte) lærere man mener har gjort seg fortjent til ytterligere straff, og som man mener bør avskjediges eller forflyttes.

Forøvrig henledes oppmerksomheten på landskolelovens § 32, 5 og 6 og 8, byskolelovens § 32, 5 og 6 og 8 (forordning 18/10-41) frandeles gjeldende, samt på Kirke- og Undervisningsdepartementets rundskriv av 25/4-42, jnr. 2453 L 42, hvor loven om lærersambandet er fortoilet (§3) og endelig til Skoledirektørenes rundskriv nr. 7/42."

Skoledirektøren i Agder, O. Steinnes har truffet følgende forbyning vedkommende samme sakt:

Alle de heimkomne, arresterte lærere er satt ut av stilling, og skolestyret i Kristiansand har mottatt følgende:

"Om arbeid for de frigitte lærere.

Skolestyret kan bestemme at de frigitte lærere kan begynne skolearbeidet. De blir da å betrakte som konstituerte i stillingen inntil det blir truffet avgjørelse om og når de kan anses som gjeninnsett i sine stillinger - slik som det tidligere er meldt".

Det tilrås at lærerne begynner i sine stillinger, at de kvitterer a konto ved lønnsuttøking, og at de sender en utgreiing om saken til Departementet.

Departementets meddelelse om behandlingen av de lærerne som vender hjem fra Kirkenes er karakteristisk. Det er ingen sammenheng mellom det standpunkt departementet hevder her og det som det gjorde gjeldende i sitt rundskriv av 25. april, og det kan ikke med nos skinn av rett behandle Kirkeneslærerne på annen vis enn landets øvrige lærere. Det er et plumpt forsøk på press og det vil sikkert støte på en fast vilje til ikke å bøye av hos alle som blir utsatt for det. Men en skal huske at myndighetene etter at de gjennom et halvt år har tilføyd de arresterte lærerne så mange lidelser også vil trakassere dem når de kommer hjem. Det er ingen grenser for mangelen på sans for rett og sannelighet.

275 lærere er (beg. oktober) kommet hjem fra Kirkenes. Vi hilser dem alle vel møtte igjen og håper at de ca. 350 som enda er deroppe snart setter kursen sydover. Det er all grunn til å tro at det vil skje om ikke så lange. Ingen har som Kirkenes-lærerne måttet lide for den norske skolens kamp for sine levlige knav. Det vil aldri bli glemt dem.

Velkommen, kamerater.

Fylkesfører Rogstad benyttet unntagelsestilstanden i Trondhjem til å avsette 25 skolemenn, deriblant alle rektorer og overlærere i Trondheim, skoleinspektør Aasgaard, rektor Salveson, Orkdal, bestyreren av Lands-gymnasiet og Den høyere skole i Steigkjær, overlæreren ved Namsos folkeskole o.fl. Noen av disse var avsatt alt på forhånd, men Rogstad ville avsette flest mulig. Ialt ble nærmere 100 personer avsatt, tildels som sjefer av forretninger som de selv eide.

Departementet har fastsatt at Sløyd- og Tegnerlærerskolen på Notodden skal nedlegges fra Nyår - midt i skoleåret.

I Fyrisdal hvor Quisling etter egne oppgaver bare har 15 motstandere, er alle folkeskolelærere avsatt. Folkeskolen er derfor overhodet ikke igang i bygda.

Stabekklærerne sitter fremdeles på Brotvedt og i Åkebergveien.

Rektor Sein i Bergen er avsatt. Det samme gjelder lektor Olsen i Arendal.

Samtlige ledige teologiske kandidater, 218 i tallet har fått tilbud av Departementet om å bli ordinert, et tilbud som i almindelighet er meget ettertraktet. Alle har avvist tilbudet. De norske prester har gode rekrutter!

Lærerinne i Råde, frk. Marta Hestevold, ble fengslet 4/7-42 og sendt til Moss fengsel. Hun ble løslatt 25. august, og 9/9 mottok hun sin avskjed fra Kirkedepartementet.

Lærerinne i Sarpsborg, fru Harriet Rognhaug, ble av Kirkedepartementet avskjeddaget 9/10-42. Noen grunn kjennes ikke.

Lyn-kurset på Stord våren 1942.

På Stord var det i vår et 6 ukers kurs for vordende lærere med et elevtall på omtrent 40 i alder fra 17 - 50 år. Ca. 20 av dem er nå beskjeftiget ved Bergens folkeskole. Flere av dem er unge piker i 20 års alderen, noen få er studenter, andre har middelskole-eksamen og noen har bare folkeskolen + lynkurset. - Den ene, fru Knudsen, sluttet ganske snart #fordi det ble for meget for henne". En annen, frk. Syltøy, underviste bl.a. i tysk. Overlæreren gikk for å høre på henne. Da han var ute av døren, sa hun til elevene: "Tror dere jeg bryr meg om hva den fjøsnissen sier?". En kort tid etter sluttet hun imidlertid, uvisst av hvilken grunn. - En tredje, frk. Bing (datter av rektor Bing) hadde overtatt en klasse ved en skole. Der meldte hun seg syk, men samme dag dukket hun opp som vikar ved en annen skole. Når hun er misfornøyd med elevene, truer hun med å sende dem til N.S.kuset. Hittil er de imidlertid ikke blitt sendt til N.S.huset, men til det Bing-ske hus hvor de til straff har fått en N.S.-brosjyre.

- Felles for alle disse vikarene er uro og bråk i klassene.

6 av "kandidatene fra Koppang-kurset arbeider som vikarer i Oslo. Deres arbeid ligger på samme nivå som utdannelsen.

Ved en skole i en større by sendte skoleinspektøren bud etter en av de konstituerte. Han spurte om vedkommende var medlem av Sambandet. Nei, det var hun ikke. Hvis hun meldte seg inn, skulde hun få fast post. Skolestyret ansatte nå nemlig folk inntil 50 år. Hun ønsket franleis ikke å melde seg inn. "De kan godt stå i Sambandet og være en god jessing i Deres hjerte" sa inspektøren. Heller ikke denne betegnende replikk lokket vedkommen, som dagen etter fikk beskjed om å forlate sin stilling.

Lørdag 10/10 hadde Berg skole vanlig samfundsmøte; tilstede var også N.S.rektor Bjørnsen og legionær Skar (Sønn av dyrlege Skar og bror til Borghild Skar). Møtet forløp stille og pent og rektor og hirdmannen forlot salen. - Da satte en av gymnasiastene seg til å spille Swing-musikk. Ved il tiden brøt alle opp og skulle gå heim, men ute i gangen stod Skar, som var kommet tilbake med en del hirdfolk, og sperret veien.